

ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧА ОСВІТА ВЧИТЕЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ: КАТЕГОРІАЛЬНИЙ ЗМІСТ ПОНЯТТЯ

Л.О.Базиль

Анотація. Статтю присвячено осмисленню категоріальної сутності літературознавчої освіти вчителя української мови і літератури. На основі дефінітивного аналізу сформульовано робочі визначення понять «освіта», «літературна освіта», «літературознавча освіта».

Ключові слова: освіта, літературна освіта, літературознавча освіта, літературознавча підготовка, вчитель української мови і літератури.

Аннотация. Статья посвящена осмыслению категориальной сущности литературоведческого образования учителя украинского языка и литературы. На основе дефинитивного анализа сформулированы определения понятий «образование», «литературное образование», «литературоведческое образование».

Ключевые слова: образование, литературное образование, литературоведческое образование, литературоведческая подготовка, учитель украинского языка и литературы.

Annotation. The article is devoted to comprehension of the categorial of the essence of literary training of teachers of the Ukrainian language and literature teachers. On the basis of definitive analysis such definitions as "education", "literary education" were formulated.

Keywords: education, literary education, literary training, teacher of Ukrainian language and literature.

Постановка проблеми у загальному вигляді. В умовах розвитку сучасного полікультурного простору, зумовленого нестандартністю творчого мислення сучасних письменників, непрогнозованістю явищ літературно-мистецького процесу, зміщенням акцентів у системі цінностей людства, оновленням методології вивчення художніх явищ тощо, актуалізується роль літературознавчої компетентності вчителя української мови і літератури. Зазначена інтегративна професійно-особистісна якість є результатом відповідної підготовки і забезпечує успішність шкільної літературної освіти. Під впливом процесів, пов'язаних із інтеграцією вітчизняної освіти у світовий освітній простір, виникла потреба у «переформатуванні української вищої літературної освіти» (Г.Д.Клочек), в її якісному оновленні й виведенні на осучаснений рівень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Студіювання інформаційних джерел переконує, що окремі питання, пов'язані з удосконаленням літературознавчої складової у фаховій підготовці вчителів-словесників в усі часи знаходилися у площині наукових інтересів учених, педагогів-практиків, методистів. Деякі аспекти літературознавчої підготовки майбутніх учителів української мови і літератури висвітлено в публікаціях Л.В.Бутенко, О.А.Галича, А.В.Градовського, С.О.Жили, О.М.Ісаєвої, Г.Д.Клочека, О.М.Купевола, В.П.Марка, Л.Ф.Мірошніченко, М.К.Наєнка, В.Ф.Погребенника, А.Л.Ситченка, Г.Л.Токмань та ін.

Останнім часом істотно зросла кількість проведених симпозіумів, конгресів, наукових, науково-практичних конференцій, методичних семінарів регіонального, всеукраїнського і міжнародного рівнів, присвячених проблемам літературознавства, шкільної літературної освіти і літературознавчої підготовки у ВНЗ. Нині активізується розробка електронних і мультимедійних посібників, створення єдиного інформаційного віртуального середовища (Web-сайти, на яких часто організовують інтелектуальні форуми, Internet-конференції з питань шкільної літературної освіти, авторські сайти письменників, учених-філологів, літературознавчі, лінгвістичні електронні сторінки, електронні бібліотеки словників, художніх творів тощо), що потребує модернізації літературознавчої підготовки, урахування в її змісті основних проблем літературознавчої думки й освітньої інноватики. Так, упродовж 2005 – 2011 рр. було організовано і проведено близько тридцяти конференцій регіонального, всеукраїнського і міжнародного рівнів, присвячених актуальним проблемам підготовки вчителя основної школи, і понад п'ятдесят – з літературознавчих питань. У мережі Internet функціонують інтелектуальні форуми: «Актуальні проблеми підготовки вчителів-словесників у контексті модернізації російської освіти», «Дидактичні завдання для уроків літератури з використанням Інтернет-ресурсів», «Ефективний тренінг для учителів-словесників», сайти для вчителів-словесників тощо [1; 5; 6].

Формулювання цілей статті. Аналітичний огляд інформаційних джерел дозволяє стверджувати, що у науковому дискурсі паралельно співіснують взаємозалежні поняття: «літературна

освіта» і «літературознавча освіта», «літературна підготовка» і «літературознавча підготовка», «філологічна освіта і філологічна підготовка». Трапляється, що означені терміни дослідники використовують як синоніми, що вважаємо не зовсім коректним. Зважаючи на це у межах статті висвітлюємо категоріальний зміст наведених понять і доведемо доцільність вживання концепту «літературознавча освіта» як результату літературознавчої підготовки майбутніх учителів-словесників.

Виклад основного матеріалу дослідження. Формування компонентів понятійно-категоріального апарату дослідження здійснювалося на основі філософського принципу: «загальне-особливе-часткове» з урахуванням вимог діахронічного й синхронічного аналізу. При цьому загальним поняттям є категорія «освіта», особливим – «професійна освіта», частковим «літературознавча освіта». Авторську позицію обґрунтовуємо думкою, що «освіта» – родове поняття у терміносполучі «літературознавча освіта учителя української мови і літератури», яку розглядаємо як результат літературознавчої підготовки. Лексема «літературознавча» є видовим терміном і уособлює в собі зміст часткової категорії. Термін «професійна освіта» відображає характеристики загальної категорії «освіта» і водночас відмінні ознаки «окремих» об'єктів дослідження, пов'язаних із здобуттям фаху вчитель української мови і літератури (вища освіта, педагогічна освіта, філологічна освіта).

У результаті проведення дефінітивного аналізу понять орієнтувалися на такі ключові ознаки одиниць понятійно-категоріального апарату, як історичність і динамізм, зумовлені процесами виникнення нових термінів і неперервним оновленням семантичного змісту відомих понять.

У науковий обіг поняття «освіта» наприкінці XVIII ст. увів І.Г.Песталоцці. До появи нового терміна використовували лексеми: «освіченість», «ерудиція», «книжність», «духовна культура». У XIX ст. термін «освіта» потрактовували як певну сукупність свідомих впливів на особистість із метою формування знань, умінь, навичок, здібностей і духовних якостей. Студіювання енциклопедичних, довідникових і психолого-педагогічних праць засвідчує про відсутність єдиного загальноприйнятого тлумачення лексеми «освіта». Сучасне, оновлене тлумачення поняття «освіта» окреслилося наприкінці XVIII ст., й означало загальний духовний процес формування людини.

За правомірною думкою Б.Т.Лихачова, освіта є поліфункціональною і полізначенневою категорією, у змісті якої відображено соціально-економічні, політичні, морально-правові і культурні запити суспільства у робітниках, підготовлених певним чином у системі загальноосвітніх і спеціальних навчальних закладів [4, с.12]. Традиційно суть освіти визначають як цілеспрямований процес і результат оволодіння системою наукових знань, умінь і навичок; духовне обличчя людини, що формується у процесі залучення до культури суспільства, коли людина опановує певну систему наукових знань, здобуває вміння й навички, планомірно вивчає й усвідомлює досвід, накопичений людством у конкретній галузі; систему навчання й діяльність навчальних закладів [9; 10; 16].

Відомі учені В.П.Андрущенко, С.У.Гончаренко, І.А.Зязюн, В.Г.Кремень, А.І.Кузьмінський, В.О.Огнев'юк, Н.Г.Ничкало та ін. таку багатозначність терміна обумовлюють абстрактністю педагогічної категорії, що відображається у змісті освіти, освітніх системах і установах, а також у навчанні. При цьому рівень абстрагування терміна має як максимально високий (у випадках, коли освіту тлумачать як категорію, що охоплює сучасні погляди дослідників про процеси і результати навчання й виховання, про засоби передачі й продукування культурної спадщини, зміст освітнього процесу, про тенденції розвитку педагогічної системи суспільства), так і мінімальний показник (у випадках, коли суть поняття трактують через його зміст, що часто призводить до термінологічної плутанини).

Найчастіше вживання терміна «освіта» педагоги пов'язують із розглядом питань збереження й передавання поколінням накопичених систематизованих наукових знань і культурної спадщини народу, а також із процесами навчання та виховання, які забезпечують готовність особистості до виконання соціальних і професійних ролей. Нечіткість меж семантичного значення терміна дозволяє окремим дослідникам сформулювати його дефініцію шляхом використання поняття «система»: «Освіта як соціальне явище – це самостійна система, функцією якої є навчання й виховання членів суспільства» [15, с. 82]. У такому контексті спостерігається підміна значення терміна «освіта» (як педагогічна категорія) значенням поняття «система освіти».

Найбільш уживаною у сучасному інформаційному й освітньому просторах є наступна дефініція поняття «освіта»: процес і результат засвоєння людиною систематизованих знань, умінь і навичок, формування світогляду особистості, розвитку її інтелектуальних і емоційних якостей [2; 4]. Наведене тлумачення тісно пов'язане з поняттям «навчання», що означає процес засвоєння сукупності

систематизованих знань, умінь і навичок і обумовленого ними рівня розвитку пізнавальних сил, здатностей і практичної підготовки особистості [20, с.42].

Б.Т.Лихачов зміст поняття «освіта» формулює як результат процесу навчання, що виражається у сформованій системі знань, умінь і навичок, ставлень до явищ природи й громадського життя, і сам процес розвитку, удосконалення сформованої системи упродовж життя; абсолютну форму нескінченного, безперервного оволодіння новими знаннями, вміннями й навичками відповідно до змінних умов життя суспільства» [10, с.273].

Часто семантику терміна розкривають через сукупність соціально важливих моральних, культурних, наукових знань, умінь і навичок особистості, які є основою світорозуміння й свідомої продуктивної участі людини в житті суспільства. За визначенням, прийнятим на XX сесії Генеральної конференції ЮНЕСКО, освіту розтлумачено як процес і результат удосконалення здібностей і поведінки особистості, при якому вона досягає соціальної зрілості та індивідуального зростання.

Сучасні дослідники до змісту категорії «освіта» включають, крім загальних знань, ще й розвиток особистісних характеристик, деякі аспекти соціалізації, наголошують на гуманітарній функції освіти, що реалізується шляхом формування людини як суб'єкта культури, історичного процесу, власного життя [11, с.205]. Зокрема, С.У.Гончаренко зазначає: «Освіта – духовне обличчя людини, яке складається під впливом моральних і духовних цінностей, що є надбанням її культурного кола, а також процес виховання, самовиховання, впливу, шліфування, тобто процес формування обличчя. При цьому головним є не обсяг знань, а поєднання останніх з особистісними якостями, вміння самостійно розпоряджатися своїми знаннями» [4, с.332-333].

Отже, на основі узагальнення і систематизації наведених тлумачень, виокремлюються такі ключові блоки групування визначень поняття «освіта»:

важливий соціальний інститут і соціальна цінність;

цілеспрямований процес передавання й отримування знань, умінь і навичок та розвитку на їх підґрунті відповідних здібностей;

різновид діяльності і пов'язана з ним важлива суспільна галузь.

Шляхом порівняння й узагальнення наведених визначень, *під освітою слід розуміти складний, цілеспрямований процес і результат здобуття знань, умінь і навичок, необхідних для повноцінного існування в умовах розвитку людської цивілізації.*

Аналітичний огляд сучасних публікацій дає підстави констатувати, що дослідники часто в якості видового поняття до «освіта» вживають як тотожні лексеми «літературна» й «літературознавча», що мають різний зміст і входять до понятійного поля концепту «літературознавча підготовка вчителя української мови і літератури». Такі явища у науковому дискурсі зумовлені недостатнім рівнем розкриття сутності цих термінів. Для вирішення означеної проблеми виникла необхідність у розмежуванні понять шляхом розкриття їх сутності.

Зміст терміна «літературна освіта» осмислено у Концепції літературної освіти, публікаціях українських методистів й у Словнику з методики викладання української літератури. Так, у Концепції літературної освіти, затвердженій Наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту № 58 від 26.01.2011, основний акцент зроблено на системності літературної освіти, що забезпечується опануванням змісту таких навчальних дисциплін «Українська література», «Світова література», «Література (рідна і світова)» та варіативних курсів чи факультативів [8].

Студіювання наукових публікацій О.М.Ісаєвої, Г.Д.Клочка, Л.Ф.Мірошніченко, О.В.Слоньовської, аналіз практики шкільної літературної освіти переконує, що зазначену категорію у сучасному науковому дискурсі слід розглядати як відкриту нелінійну систему, динамічний процес.

У термінологічному словнику з методики викладання літератури (за заг. ред. проф. А.Л.Ситченка) літературну освіту потрактовано як процес і результат навчально-виховної діяльності, спрямованої на засвоєння історії, теорії літератури і літературної критики з метою духовного розвитку особистості [17, с.54]. Наведене визначення у своїй сутності містить певні неточності. Початкова частина дефініції є дещо суперечливою, оскільки історія літератури, теорія літератури і літературна критика – це основні галузі літературознавства. Натомість повністю погоджуємося з міркуванням автора щодо основної функції літературної освіти – підготовки особистості до постійно змінного і швидкоплинного життя. В умовах сьогодення основними характеристиками сучасного стану шкільної літературної освіти визнаємо відкритість, діалогізм, контекстуальність, мультикультуралізм, цілісність. Відтак літературна освіта має бути зорієнтована на виховання особистості, спроможної повноцінно існувати у системі багатоманітних зв'язків, орієнтуватися у швидкоплинному світі на основі сформованих умінь не тільки сприймати зміни, а й творити їх, усвідомлювати змінність як природну складову власної життєдіяльності. Саме власні переконання,

самостійність і незалежність мислення, здатність до свідомого, аргументованого, критичного аналізу – особистісні домінанти, які має формувати система літературної освіти нового тисячоліття.

На такому аспекті наголошує А.Л.Ситченко. Учений правомірно стверджує, що літературна освіта не обмежується завданнями засвоєння мистецтва слова, а вирішує багатоаспектні гуманітарні проблеми, пов'язані з духовною орієнтацією людини в соціумі [18, с.52].

Урахування нормативних і законодавчих положень, окремих ідей відомих науковців О.Я.Бандури, Н.Й.Волошиної, Г.Д.Клочка, О.М.Ісаєвої, О.М.Кунцвол, Л.Ф.Мірошніченко, Є.А.Пасічника, Б.І.Степанишина, Г.Л.Токмань, З.О.Шевченко стало підґрунтям до виокремлення традиційного тлумачення терміна «літературна освіта». На думку більшості дослідників, літературну освіту слід розуміти як процес, що відбувається на загальному рівні системи освіти й зорієнтовується на формування кваліфікованого читача з високим рівнем культури сприйняття художніх творів як форми існування літератури загалом, з розумінням потенціалу художнього слова як джерела впливу на свідомість особистості, високо розвиненим сприйняттям до використання словесного мистецтва [13; 14; 19].

Запропонована дефініція більше стосується системи шкільної літературної освіти і не враховує положень дидактичних принципів неперервного, безперервного, варіативного і ступеневого навчання. Відтак більш повним визначенням літературної освіти буде наступне: *літературна освіта – це результат безперервного складного багатокомпонентного процесу, зорієнтованого на вироблення кваліфікованої читачької діяльності, що передбачає літературну обізнаність (знання літератури) й уміння орієнтуватися в літературному просторі.*

Для позначення процесу й результату відповідної освіти у системі професійної підготовки майбутніх учителів української мови і літератури логічно, на нашу думку, вживати поняття «літературознавча освіта» як певний напрям професійної освіти. З огляду на те, що знання, вміння й навички, необхідні кожній людині для життя в суспільстві, незалежно від її майбутньої спеціальності, формуються у системі загальної освіти, то знання, вміння й навички, потрібні вчителю української мови і літератури для успішної фахової діяльності – в системі вищої професійної освіти.

Основним завданням професійної освіти є, як слушно визначає Н.Г.Ничкало, «підготовка кваліфікованих, конкурентоспроможних працівників із високим рівнем професійних знань, умінь, навичок і мобільності, що відповідає вимогам науково-технічного прогресу і ринковим відносинам в економіці; виховання соціально активних членів суспільства, формування в них наукового світосприйняття, творчого мислення, кращих людських якостей, національної свідомості» [13, с.11].

За твердженням С.У.Гончаренка, зміст професійної освіти охоплює поглиблене ознайомлення з науковими основами й технологією обраного виду праці; прищеплення спеціальних практичних навичок і вмінь; формування психологічних і моральних якостей особистості, важливих для роботи у певній сфері людської діяльності [4, с. 384]. Усвідомлення наведених позицій учених переконує в системності і багатофункціональності поняття «професійна освіта», яке у статті розглянули крізь призму категорійності «особливого» у науковій рецепції.

Висвітлення відмінної і специфічної сутності концепту «літературознавча освіта» здійснюємо на основі усвідомлення поняття «літературознавство». В енциклопедичних і словникових джерелах під літературознавством розуміють філологічну науку, предметом вивчення якої є особливості літератури, її розвиток, сутність і сприйняття сучасниками [12, с.576]. Такої ж думки дотримуються відомі літературознавці О.А.Галич, Г.Д.Клочек, Ю.І.Ковалів, В.П.Марко, В.П.Пахаренко, М.К.Наєнко, А.О.Ткаченко.

З огляду на поліфункціональність літературознавчих досліджень актуальною проблемою є визначення комплексу літературознавчих галузей, зміст яких опановують майбутні вчителі у системі літературознавчої освіти. За правомірною думкою О.А.Галича, Ю.І.Коваліва, В.П.Іванишина, М.К.Наєнка, літературознавство як цілісна структура поєднує три основні (базові) компоненти: теорію літератури, історію літератури й літературну критику і комплекс допоміжних галузей (літературознавчі історіографія, бібліографія, текстологія, палеографія). Однак за останнє десятиліття у літературознавчому дискурсі виокремилися і набули важливості такі галузі, як порівняльне літературознавство, літературознавча компаративістика, біобібліографія, герменевтика, літературознавче джерелознавство, літературознавча евристика тощо. Активний розвиток літературознавчої науки зумовив появу низки суперечливих питань, що стосуються визначення певної сукупності складових літературознавства, конкретики назв і логічного зв'язку між ними.

Осмислення літературознавчих праць дало підстави визначити причини динаміки функціонування й оновлення літературознавчого знання. Як відомо, природа літературознавства зорієнтована на пізнання літератури в її історичному розвитку. Відтак поява нових наукових галузей

зумовлена проведенням поверхового, одноаспектного, диференційованого вивчення й усвідомлення іманентних закономірностей досліджуваних об'єктів. У результаті проведення таких вузькопрофільних специфічних досліджень щодо осмислення особливостей літератури, зрозуміло, що науковці отримують різні, окремі наслідки своєї діяльності, а дослідження одного об'єкта перетворюється на довготривалий і необмежений у часі процес.

Для вирішення окресленої проблеми слід керуватися фундаментальними положеннями найвищого рівня – методології. Саме методологія є «всезагальною» основною досліджень і системно охоплює усі різновиди літературознавчих пошуків. Орієнтуючись на загальновизнану методологічну опору, формується можливість розгляду літературних фактів і явищ як об'єктів із чітко визначеною кількістю складових у межах певного ступеня проникнення в їх внутрішні зв'язки, внутрішні особливості й закономірності. Саме положення загальнофілософської методології про наявність бінарних, протилежних і співвідносних аспектів візьмемо за основу у виокремленні системи літературознавчих компонентів, що забезпечує цілісність системного літературознавчого дослідження об'єкта.

На першому рівні структури досліджуваного об'єкта може існувати найменша кількість компонентів, що є протилежними і водночас співвідносними. Таку позицію обґрунтовуємо природною необхідністю бінарного аналізу об'єкта, тобто розподілу його на два протилежних компоненти. Причому зміст таких компонентів у літературознавстві передбачає фіксування «спільних» ознак, які вказують на однакові риси кожного зі складників досліджуваного об'єкта, і «окремих» властивостей, якими означені відмінні характеристики кожного із компонентів досліджуваного об'єкта. У такому контексті доцільною є ідея про існування практичного і теоретичного літературознавства [2] як складових цілісної літературознавчої науки.

Аналітичний огляд наукових публікацій дозволяє констатувати, що літературознавчі дослідження передбачають вивчення окремих об'єктів літературно-мистецького життя (конкретні твори, творчість окремого письменника, діяльність окремого літературного угруповання, художня своєрідність літератури окремого регіону, певної літературної доби і навіть літературного процесу конкретної національної літератури та ін.), що входить до об'єкту дослідження практичного літературознавства. Прийняття такої позиції дозволяє визначити бінарним, протилежним і водночас співвідносним компонентом цілісної літературознавчої науки теоретичне літературознавство, яке є спільною основою для кожного окремого явища літературного процесу (твору, мистецького доробку письменника, стильової течії, творчого методу та ін.). Отже, перший рівень літературознавчого дослідження об'єднує теоретичне і практичне літературознавство як складові цілісної і системної літературознавчої науки.

На другому рівні, відповідно виокремлюються вже дві бінарні позиції, тобто чотири компоненти літературознавства. До структурних елементів практичного літературознавства слід віднести «одиничне» й «особливе», а до системи теоретичного літературознавства – «загальне» і «всезагальне». Отже, «спільне» будучи складовою архітектоніки цілісного об'єкта літературознавчого дослідження виявляє себе як єдність двох протилежностей: «всезагального» і «загального», а «окреме» – як єдність «особливого» й «одиничного». Усі компоненти у своїй сукупності складають своєрідний ланцюг, межовими компонентами якого є повністю, цілісно протилежні компоненти: «всезагальне» й «одиничне». Зважаючи на це, у системі практичного літературознавства слід виділити складовими «літературну критику», предметом вивчення якої є літературні одиниці мистецького процесу – в часі їх появи і щодо рівня художності та їх якості, а також «історію літератури», що досліджує зв'язки між одиничними літературними явищами у часовому й художньому просторі, щодо особливих якостей руху і розвитку. Отже, дві складові практичного літературознавства – це історія літератури (особливе) й літературна критика (одиничне).

Теоретичне літературознавство також має два конкретні протилежні і водночас співвідносні компоненти. За своєю наступністю – це третій і четвертий складники літературознавчої науки. Причому третій компонент виявляє себе як «загальне» «однакового» в досліджуваному об'єкті і об'єднує загальні, спільні для всіх літературних явищ, понять закономірності. Тому третім компонентом літературознавства доцільно визнати «теорію літератури» як науку, що вивчає загальні принципи, закони, категорії, поняття літературної творчості: зокрема, образність, типовість, естетичну спрямованість, колізійність, конфліктність, роди, види, сюжет, жанри, зміст, форму, стиль тощо, характерні і для мистецтва в цілому. Четвертим «всезагальним» компонентом літературознавчої науки і другим – теоретичного літературознавства буде методологія, що є підґрунтям усіх трьох попередніх складових і самої літератури як об'єкта літературознавства.

Зміст окреслених літературознавчих галузей складає основу літературознавчої освіти майбутніх учителів української мови і літератури, що розглядається сучасними дослідниками як компонент професійної освіти.

З огляду на висвітлену специфіку літературознавчих галузей, уважасмо, що літературознавча освіта майбутнього вчителя є процесом і результатом багатоаспектної підготовки висококваліфікованих педагогічних кадрів, що полягає у здобутті ними сукупності систематизованих літературознавчих знань і комплексу практичних умінь і навичок, необхідних для повного вирішення завдань шкільної літературної освіти на основі використання і подальшого творчого вдосконалення досягнень літературознавчої й педагогічної наук та літературного процесу.

Висновки і перспективні напрями дослідження. Отже, літературознавча освіта характеризується системною цілісністю, ієрархією, наявністю суб'єкта й об'єкта, розгалуженими зв'язками і відносинами із освітнім і зовнішнім середовищем й формується у системі літературознавчої підготовки, яку розглядаємо як нову, інтегративну якість.

Перспективні напрями дослідження передбачають розкриття цілісно-системної сутності літературознавчої підготовки майбутніх учителів української мови і літератури та її окремих підсистем, що дозволить виявити загальні системні властивості й якісні характеристики кожного з окремих компонентів системи. Осмислення особливостей протікання відносно самостійних процесів у кожній із підсистем уможливить їх упорядкування й цілісний розгляд, у взаємодії й кореляційних зв'язках. При цьому системно-структурний аналіз літературознавчої підготовки майбутніх учителів української мови і літератури доцільно здійснювати на основі предметного, функціонального й історичного аспектів системного підходу. Така позиція уможливить визначення складу і взаємозв'язків компонентів, що входять до системи літературознавчої підготовки, осмислення внутрішніх і зовнішніх особливостей їх функціонування, а також сприятиме обґрунтуванню генетичного і прогностичного векторів її розвитку.

Література

1. Актуальні проблеми підготовки вчителів-словесників у контексті модернізації російської освіти [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://blog.meta.ua/users/violaulish/posts/i38814/>
2. Бушмин А.С. Наука о литературе : Проблемы. Суждения. Споры / А.С.Бушмин. – М.: Современник, 1980. – 334 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. – К.: Ірпінь: ВТО «Перун», 2004. – 1440 с.
4. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / С.У.Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 374 с.
5. Дидактичні завдання для уроків літератури з використанням Інтернет-ресурсів – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://blog.meta.ua/users/violaulish/posts/i51093/>
6. Ефективний тренінг для учителів-словесників – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://linguaconf2009.flybb.ru/forum6.html>
7. Ключек Г.Д. Вища літературна освіта в контексті Болонського процесу – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://anvsu.org.ua/index.files/Articles/Klochek.htm>
8. Концепція літературної освіти – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.mon.gov.ua
9. Лихачев Б.Т. Основные категории педагогики / Б.Т.Лихачев // Педагогика. - 1999. - № 1. - С. 10 – 18.
10. Лихачев Б.Т. Философия воспитания : учеб. пособ. для студ. высш. учеб. зав-ий. – М. : Прометей, 1995. - 282 с
11. Лінгводидактичний словник-довідник / авт.-упор. Л.Я.Бірюк. – К.-Глухів. : РВВ ГДПУ, 2006. – 160 с.
12. Літературознавча енциклопедія : у 2-х т. / авт.-уклад. Ю.І.Ковалів. – К. : ВЦ «Академія», 2007. – Т. 1. – 627 с.
13. Наукові основи методики літератури : навч.-метод. посіб. / за ред. Н. Й. Волошиної. - К. : Ленвіт, 2002. - 344 с.
14. Пасічник Є. А. Методика викладання української літератури в середніх навчальних закладах : навч. посіб. / Є. А. Пасічник - К. : Ленвіт, 2000. - 384 с
15. Педагогика : учеб. пособ. / В.А.Сластенин, И.Ф.Исаев, А.И.Мищенко, Е.Н.Шиянов. - М. : Школа - Пресс. 2000. - 512 с.
16. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія / О.О.Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2006. – 716 с.
17. Ситченко А. Методика викладання літератури : термінологічний словник / [Анатолій Ситченко, Василь Шуляр, Володимир Гладішев] / за ред. проф. А.Л. Ситченка. – К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2008. – 132 с
18. Ситченко А.Л. Методика навчання української літератури в загальноосвітніх закладах : навч. посібн. для студ.-філол. - К. : Ленвіт, 2011. - 291 с.